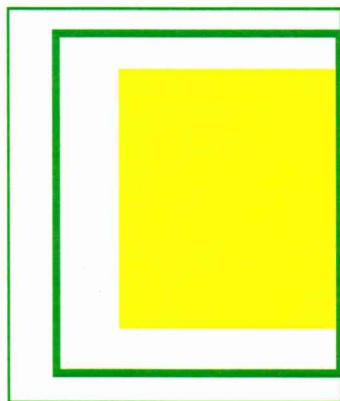

92.5 (УЗКР-4/115)
K17

КАЛЕНДАР

знаменних
і пам'ятних
дат
Хмельниччини

2005

92.5(4УКР-4ХМЕ)
К 17

Управління культури
Хмельницької обласної державної адміністрації
Хмельницька обласна
універсальна наукова бібліотека ім. М. Островського

**Календар
знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини
на 2005 рік**

Рекомендаційний бібліографічний довідник

Хмельницька ОУНБ

1160687

Взято з архіву
Хмельницької обласної державної адміністрації

Хмельницький
2004

Календар знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини на 2005 рік: Реком. бібліогр. довід. / Упр. культури Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Островського. – Хмельницький, 2004. – 56 с.

Укладачі: Гук С.Б.
Мельник В.О.

Відповідальна за випуск: Синиця Н.М.

Передмова

“Календар знаменних і пам’ятних дат Хмельниччини на 2005 рік” – традиційне довідкове видання, яке готує Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека ім. М. Островського починаючи з 1966 року.

Мета видання – надати бібліотечним працівникам, науковцям, освітянам, краєзнавцям та всім, хто цікавиться минулими й сьогоденням Хмельниччини, довідковий матеріал про важливі події в історії нашого краю, відомих уродженців та знаних людей, які життям і діяльністю пов’язані з Поділлям.

Видання відкривається переліком ювілейних дат 2005 року. Позначені дати (*) супроводжуються довідками та рекомендаційними бібліографічними списками літератури. У списках література подана в логічній послідовності. Сюди включені джерела, наявні в нашій бібліотеці, а також і ті, які відсутні.

При підготовці інформаційних повідомлень та масових заходів по відзначенню знаменних і пам’ятних дат радимо також використовувати аналогічний “Календар...” за 2000 рік, який може слугувати доповненням до цього річного видання.

Висловлюємо щире подяку науковцям, краєзнавцям Баженову Л.В., Мацьку В.П., Сваричевському А.В., Міцінській Т.П., Єсюніну С.М. за допомогу у підготовці довідника.

Відбір матеріалів до покажчика завершено у вересні 2004 року.

Знаменні і пам'ятні дати

Січень

- 1 95 років з дня народження Василя Трохимовича Артеменка – художника-оформлювача, модельєра. Народився в м. Кам'янці-Подільському;
- 75 років з дня народження Юрія Марковича Гамрецького – доктора історичних наук, професора. Народився в м. Шепетівці;
- 55 років з дня народження Валерія Андрійовича Смолія – українського історика, академіка НАН України, заслуженого діяча науки і техніки України. Народився в с. Авратині Волочиського р-ну.
- 7 100 років з дня народження Зінаїди Власівни Вікторжевської – художниці станкового живопису. Народилася в м. Кам'янці-Подільському.
- 8 65 років з дня народження Анатолія Степановича Глушак – поета, перекладача. Народився в с. Писарівці Волочиського р-ну.
- 11 100 років з дня народження Онисії Яківни Шреєр-Ткаченко – музикознавця, педагога. Народилася в с. Красноставці Чемеровецького р-ну.
- 12 85 років з дня народження Петра Ксенофонтівича Баюка (1920–1943) – Героя Радянського Союзу. Народився в с. Гальчинцях Теофіпольського р-ну.
- 14 100 років з дня смерті Андрія Івановича Димінського (1829–1905) – фольклориста, етнографа, краєзнавця Поділля. Помер у с. Струзі тепер Новоушицького р-ну.

- 15* 90 років з дня народження Лео Мола (Леоніда Григоровича Молодожанина) – скульптора, автора пам'ятників Т.Г. Шевченку у Вашингтоні (1964) та Буенос-Айресі (1971). Народився у м. Полонному. Живе у м. Вінніпезі (Канада).
- 20 75 років з дня народження Олександра Трифоновича Щура – історика, краєзнавця Поділля, публіциста. Народився в с. Балині Дунаєвського р-ну.
- 25 85 років з дня народження Григорія Купріяновича Омельчука (1920–1983) – Героя Радянського Союзу. Народився в с. Малій Боровиці Білогірського р-ну.
- 28 75 років з дня народження Анатолія Федоровича Ігнащенка – архітектора, лауреата Державної премії імені Т.Г. Шевченка. Народився в с. Захарівцях Хмельницького р-ну.
- 29* 75 років з дня народження Анатолія Володимировича Сваричевського – педагога, літературознавця, краєзнавця Поділля, публіциста, лауреата обласних премій. Народився в с. Баговиці Кам'янець-Подільського р-ну.

* * *

75 років тому за рішенням окружного виконавчого комітету Кам'янець-Подільська музична профшкола реорганізована у школу з підготовки культурно-освітніх працівників. Нині це – Кам'янець-Подільське училище культури.

60 років з часу заснування Хмельницької взуттєвої фабрики.

Лютий

- 7 105 років з дня народження Захара Кузьмича Кицюка (1900–1923) – поета, уродженця с. Івонинців Летичівського р-ну.

- 11 75 років з дня народження Валентина Олександровича Котика (1930–1944) – юного учасника партизанського руху на Поділлі в роки Другої світової війни, Героя Радянського Союзу. Народився в с. Хмелівці Шепетівського р-ну.
- 12 70 років з часу виходу першого номера газети “Красилівський вісник” – органу Красилівської райради та райдержадміністрації.
- 15 100 років з дня народження Надії Іванівни Колесникової – заслуженої артистки України. Працювала в обласному музично-драматичному театрі ім. Г. Петровського з 1937 по 1979 рік.
- 22 95 років з дня народження Петра Федоровича Щербини (1910–2001) – доктора юридичних наук, професора. З 1959 року працював у Кам'янець-Подільському педагогічному університеті.
- 25 95 років з дня народження Антона Захаровича Одухи (1910–1967) – керівника партизанського з'єднання, Героя Радянського Союзу. Народився в с. Іванівці Славутського р-ну;
  - 80 років з дня народження Бориса Романовича Ліпмана – відомого педагога, композитора, концертмейстера. Народився у м. Кам'янці-Подільському.
- 26 95 років з дня народження Сергія Георгійовича Горшкова (1910–1988) – військового діяча, адмірала флоту, двічі Героя Радянського Союзу. Народився в м. Кам'янці-Подільському;
  - 75 років з часу виходу першого номера газети “Край Кам'янецький” – органу Кам'янець-Подільської райради та райдержадміністрації.

* * *

75 років з часу виходу першого номера газети “Дунаєвський вісник” – органу Дунаєвської райради та райдержадміністрації.

70 років з часу виходу першого номера газети “Колос” – органу Старосинявської райради та райдержадміністрації.

Березень

- 1 100 років з дня народження Миколи Дмитровича Станіславського (1905–1970) – заслуженого артиста України. Працював головним режисером обласного музично-драматичного театру ім. Г. Петровського з 1952 по 1959 рік;
- 75 років з часу виходу першого номера газети “Вісник Старокостянтинівщини” – органу Старокостянтинівської районної ради та райдержадміністрації.
- 3* 85 років з дня народження Герася Соколенка (Герасима Івановича Шмигельського, 1920–1945) – українського поета. Народився в с. Михлі Ізяславського р-ну;
- * 85 років з дня народження Ії Хомайко-Мацюк – відомої співачки (драматичне сопрано). Народилася в Кам’янці-Подільському. З 1958 р. проживає у США.
- 9 110 років з дня народження Івана Дніпровського (І.Д. Шевченка, 1895–1934) – українського поета, прозаїка, драматурга, перекладача. Навчався та працював у Кам’янці-Подільському;
- 75 років з дня народження Романа Івановича Болюха – члена обласної організації Національної Спільноти письменників України, лауреата обласної премії імені Микити Годованця. Народився в с. Мотрунках Красилівського р-ну.

- 14 110 років з дня народження Прокопа Яковича Бідасюка – майстра художньої кераміки. Народився в с. Деркачах Старокостянтинівського р-ну.
- 18* 170 років з дня народження Каленика Васильовича Шейковського (1835–1903) – українського мовознавця, етнографа, фольклориста. Народився в м. Кам'янці-Подільському.
- 20 85 років з дня народження Володимира Потаповича Шахнюка – письменника, уродженця м. Славути.
- 23 105 років з дня народження Євгена Мойсейовича Гребенюка (1900–1944) – Героя Радянського Союзу. Народився в с. Волоському Деражнянського р-ну.
- 29* 25 років з часу створення Хмельницької обласної організації Національної Спілки письменників України.
- 30 575 років з часу письмової згадки про с. Ожигівці Волочиського р-ну (1430);
- 120 років з часу смерті Степана Хомича Хотовицького (1796–1885) – відомого російського та українського акушера і педіатра, професора, академіка Петербурзької медико-хірургічної академії. Народився в м. Красилові.

* * *

115 років з часу заснування Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника (1890).

75 років з часу селянських виступів проти суцільної насильницької колективізації у Шепетівському окрузі.

75 років з часу виходу першого номера газети “Зоря” – органу Волочиської райради та райдержадміністрації.

Квітень

- 1* 65 років з дня народження Броніслава Антоновича Грищука – письменника, члена обласної організації Національної Спілки письменників України. Народився в с. Сергіївці Волочиського р-ну.
- 6 60 років з дня народження Валерія Володимировича Ярецького – народного артиста України, диригента державного ансамблю пісні і танцю “Козаки Поділля” Хмельницької обласної філармонії.
- 13 115 років з дня народження В'ячеслава Вікентійовича Єзерського (1890–1963) – російського письменника, автора роману “Шевченко”, який у 30-х рр. XX ст. був забороненим. Народився в м. Ізяславі.
- 15 60 років з дня народження Миколи Флоровича Сумишина – члена обласної організації Національної Спілки письменників України. Народився в с. Водичках Хмельницького району.
- 18 75 років з дня народження Володимира Олександровича Радзівєвського – краєзнавця Поділля, спелеолога, публіциста, члена Національної Спілки журналістів України, дійсного члена Географічного товариства України. Народився в с. Миколаєві Хмельницького р-ну.
- 20 85 років з дня народження Юхима Володимировича Бейдера – єврейського поета, кандидата філологічних наук. Народився в с. Купілі Волочиського р-ну.
- 21 105 років з дня народження Георгія Микитовича Гая (1900–1966) – літературознавця, доктора філологічних наук. Народився в м. Ізяславі;
- 60 років з часу відкриття Кам'янець-Подільського індустріального технікуму.

- 25 65 років з дня народження Олександра Григоровича Шелепала – письменника, журналіста. Народився у с. Глібові Новоушицького р-ну.
- 26 100 років з дня народження Федора Федоровича Єневича (1905–1976) – доктора філологічних наук, професора. Народився в с. Глібках Красилівського р-ну.
- 90 років з дня народження Віталія Єлисейовича Смоляка (1915–1982) – українського режисера і актора, народного артиста України. Народився в с. Іванківцях Хмельницького р-ну.
- 27 100 років з дня народження Давида Веніаміновича Вайнберга – професора, доктора технічних наук. Народився в с. Новоселиці Старокостянтинівського р-ну.

* * *

440 років з часу першої згадки про смт Чемерівці (1565).

Травень

- 1 60 років з дня народження Василя Івановича Зінкевича – народного артиста України, лауреата Державної премії імені Т.Г. Шевченка. Народився в с. Васьківцях Ізяславського р-ну.
- 8 115 років з дня народження Мойсея Єлійовича Альтмана (1890–1981) – єврейського письменника. Навчався в Кам'янець-Подільській чоловічій гімназії. Тут почав писати свої перші твори. Наприкінці 1949 року був безпідставно репресований.
- 9 95 років з дня народження Єфрема Ісааковича Ліхтенштейна (1910–1973) – доктора медичних наук. Народився в м. Волочиську.
- 15 95 років з дня народження Івана Лук'яновича Дем'янчука – літературознавця. Народився в м. Полонному.

- 16 110 років з дня народження Тодося Степановича Осьмачки (1895–1962) – поета. На початку 30-х рр. ХХ ст. жив і вчителював у селах Івахнівці та Зарічанці Чемеровецького р-ну. У 1932–1933 рр. був репресований і ув'язнений в Кам'янець-Подільській тюрмі.
- 18 105 років з дня народження Юрія Івановича Липи (1900–1944) – українського письменника, історика, лікаря. Навчався в Кам'янець-Подільському державному університеті (1919–1920), редагував студентський журнал “Наше життя”. Автор спогадів “Кам'янець столичний”.
- 27 40 років з часу смерті Миколи Івановича Радзівєвського (1884–1965) – композитора, диригента, заслуженого артиста України. Працював у Хмельницькому обласному музично-драматичному театрі ім. Г.І. Петровського, очолював хорові колективи обласного центру.

Червень

- 1* 10 років з часу створення Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАНУ при Кам'янець-Подільському державному педагогічному університеті.
- 14 160 років з дня народження Івана Васильовича Лучицького (1845–1918) – українського та російського історика. Народився в м. Кам'янці-Подільському;
- 145 років з дня народження Феофіла Гавриловича Яновського (1860–1928) – терапевта, академіка АН України. Народився в с. Миньківцях Дунаєвського р-ну.
- 17 105 років з дня народження Уляна Євграфовича Швеця (1900–1944) – Героя Радянського Союзу. Народився в с. Березні Шепетівського р-ну.
- 20 50 років тому став до ладу Славутський толевий завод (нині ВАТ “Славутський руберойдовий завод”).

- 23 50 років з дня народження Володимира Ілліча Под'япольського – художника, ілюстратора книг сучасних подільських поетів та прозаїків.

* * *

855 років з часу першої літописної згадки про Болохівську землю.

105 років з часу заснування Деражнянської районної лікарні.

Липень

- 4 75 років з дня народження Іона Ізраїлевича (Срулевича) Винокура – професора, доктора історичних наук, академіка Української академії історичних наук, заслуженого працівника вищої школи України, краєзнавця Поділля, лауреата премії імені Юхима Сіцинського. З 1963 року працює в Кам'янець-Подільському державному університеті.
- 7 105 років з дня народження Юрія Корнійовича Смолича (1900–1976) – українського письменника. Навчався у Кам'янець-Подільській гімназії (1911–1913). Про своє перебування у місті над Смотричем розповів у повісті “Дитинство”.
- 8* 25 років тому на подільську землю прибув Олімпійський вогонь.
- 11 65 років з дня народження Олени Антонівни Камбурової – народної артистки Росії. У 1957 р. закінчила Хмельницьку школу № 6.
- 19 150 років з дня смерті Костянтина Миколайовича Батюшкова (1787–1855) – російського поета. У 1815–1816 рр. перебував на військовій службі в м. Кам'янці-Подільському. Тут написав вірші “Таврида”, “Розлука”, “Пробудження”, “Спогади”, “Мій геній”.

- 22 105 років з дня народження Милиці Миколаївни Симашкевич (1900–1976) – художниці, декоратора в театральному та кіномистецтві. Народилася в м. Кам'янці-Подільському.
- 24 70 років з дня народження Петра Миколайовича Савчука – члена обласної організації Національної Спілки письменників України. Народився в с. Іванівці Новоушицького р-ну.
- 25 165 років з дня народження Аврама Гольдфадена (1840–1908) – єврейського драматурга, поета, композитора, режисера, актора. Народився в м. Старокостянтинові.
- 27 120 років з дня народження Бориса Ілліча Збарського (1885–1954) – вченого-біохіміка, академіка, лауреата Державної премії СРСР. Народився в м. Кам'янці-Подільському.
- 28 110 років з дня народження Володимира Яковича Герасименка (1895–1984) – літературознавця, фольклориста, доктора філологічних наук. Народився в с. Вовковинцях Деражнянського р-ну.
- 29 70 років з дня народження Леоніда Павловича Бессараби – художника станкового живопису. З 1969 р. живе і працює у м. Хмельницькому.

* * *

40 років з часу створення технікуму радянської торгівлі (нині Хмельницького економічного технікуму Київського національного торговельно-економічного університету).

Серпень

- 6 80 років з дня народження Афанасія Миколайовича Коляновського – члена обласної організації Національної Спілки письменників України. Народився в с. Тернавці (тепер Томашівці) Дунаєвецького р-ну.

- 9 85 років з дня народження Миколи Андрійовича Скорського – письменника, літературознавця, кандидата філологічних наук. Був завідувачем кафедри української літератури Кам'янець-Подільського педагогічного університету.
- 19 55 років з дня народження Ольги Іванівни Басистюк – відомої співачки, народної артистки України, лауреата Державної премії України імені Т.Г. Шевченка. Народилася в с. Полянах Волочиського р-ну.
- 21 65 років з дня народження Володимира Станіславовича Шевченка – письменника, журналіста. Народився в с. Ганнівці Дунаєвського р-ну.
- 24 75 років з дня народження Миколи Івановича Гонтарука (1930–1999) – заслуженого журналіста України. Народився в с. Мокреці Ізяславського р-ну.
- 27 95 років з дня народження Зіновія Розмаріна (1910–1988) – краєзнавця Поділля, самодіяльного композитора. Народився в м. Полонному.

* * *

15 років з часу виходу першого номера газети “Проскурів” (попередні назви – “Народна думка”, “Вільне слово”) – органу Хмельницької міської ради.

Вересень

- 1 100 років з дня народження Михайла Мусійовича Бабанського (1905–1988) – краєзнавця Поділля, кандидата хімічних наук, доцента, громадського діяча, одного з фундаторів у 1963 р. і голови (до 1975 р.) Кам'янець-Подільського обласного відділу Географічного товариства України при АН України;
- 35 років з часу заснування у м. Хмельницькому військового навчального закладу.

- 3 100 років з дня народження Стефана Захаровича Хмельницького (1905–1982) – польського письменника. Народився в м. Кам'янці-Подільському.
- 7 135 років з дня народження Олександра Івановича Купріна (1870–1938) – російського письменника, який перебував на військовій службі у Проскуріві (нині Хмельницькому). Тут розпочалась його літературна діяльність. Про цей період свого життя написав у повісті “Поединок”.
- 15 65 років з дня народження Миколи Івановича Коваля – поета. Народився в с. Боднарівці Ярмолинецького р-ну.
- 21 90 років з дня смерті Марії Гаврилівни Савіної (1854–1915) – видатної російської актриси. Народилася в м. Кам'янці-Подільському.
- 24 130 років з дня народження В'ячеслава Костянтиновича Розвадовського (1875–1943) – українського художника і педагога. У 1905 р. заснував у Кам'янці-Подільському художню школу з інтернатом для сільських дітей;
- 110 років з дня народження Абрама Яковича Лур'є (1895–1958) – письменника, історика, кандидата історичних наук, лікаря. Народився в Славуті.
- 25 105 років з дня народження Миколи Сергійовича Осліковського (1900–1971) – Героя Радянського Союзу. Народився в смт Летичеві.
- 27 70 років з дня народження Миколи Гринчука (1935–1995) – письменника, журналіста. Народився в с. Свічні Летичівського району.
- 30 130 років з дня народження Сергія Миколайовича Сергєєва-Ценського (1875–1958) – російського письменника. У Кам'янці-Подільському працював вчителем російської мови міського училища (1896–1897). Тут писав вірші, частина яких увійшла до збірки “Думи и грезы”.

Жовтень

- 1 70 років з дня народження Людмили Павлівни Савчук – дитячої поетеси. Народилася в с. Шарівці Ярмолинського р-ну.
- 4 85 років з дня народження Адама Івановича Атамана – Героя Радянського Союзу. Народився в с. Видаві Волочиського району.
- 5 70 років з часу відкриття обласної школи комбайнерів у Полонному (нині ПТУ № 35).
- 6 35 років з часу відкриття Хмельницької центральної районної лікарні (1970).
- 9* 120 років з дня народження Володимира Юхимовича Свідзинського (1885–1941) – поета, перекладача. Навчався в Кам'янець-Подільській духовній семінарії, жив і працював у Кам'янці-Подільському (1899–1925). Тут видав першу збірку “Ліричні поезії” (1922). У 1941 році був репресований. Реабілітований посмертно.
- 10 170 років з часу вбивства Устима Якимовича Кармалюка (1787–1835) – керівника антифеодального руху. Загинув у селі Коричинці Шляхові Летичівського повіту (нині с. Коричинці Деражнянського р-ну).
- 12 80 років з дня народження Юрія Федоровича Хохолу (1925–1989) – українського архітектора. Народився в м. Старокостянтинові.
- 15 115 років з дня народження Лева Мойсейовича Квіткі (1890–1952) – єврейського письменника. Народився у с. Голоскові Летичівського р-ну. У 1948 р. був репресований. Реабілітований посмертно.
- 16 50 років з часу заснування Наркевицького цукрового заводу Волочиського р-ну.

- 20 100 років з дня першого політичного страйку у Проскурові (1905).
- 25 90 років з дня народження Леоніда Сильвестровича Лупана (1915–1938) – поета. Народився в с. Нестерівцях Дунаєвського р-ну. У 1937 р. був репресований. Реабілітований посмертно.
- 29 120 років з дня народження Лева Борисовича Кафенгуза (1885–1940) – вченого в галузі статистики, професора Московського університету. Народився в м. Проскурові.
- 30 95 років з дня народження Кузьми Кіндратовича Гриба (1910–1997) – письменника. На початку 30-х рр. XX ст. вчителював у селах Маниківцях Деражнянського р-ну і Михайлівці Ярмолинецького р-ну. Тут мав родинні зв'язки.

* * *

40 років з часу створення Хмельницького електромеханічного технікуму (нині політехнічного коледжу).

40 років з часу створення Хмельницького комерційного технікуму.

Листопад

- 2 90 років з дня народження Семена Семеновича Лаврика (1915–1989) – вченого-гематолога, члена-кореспондента АН України, заслуженого діяча науки УРСР (1975). Народився в с. Великій Слобідці Кам'янець-Подільського р-ну.
- 4 75 років з часу заснування сільськогосподарського підприємства – ТОВ „Україна” в с. Кустівцях Полонського району.
- 6 80 років з дня народження Олени Йосипівни Француз – української художниці тканин і килимів. Народилася в селі Березівці (тепер у складі смт Ярмолинців).

1160687

- 7 80 років з часу виходу першого номера газети “Шепетівський вісник” – органу Шепетівської районної ради та районної державної адміністрації.
- 9 85 років з дня народження Дмитра Григоровича Бачинського – Героя Радянського Союзу. Народився в с. Смотричі Дунаєвцького р-ну.
- 10 65 років з дня народження Івана Франковича Гринькевича – заслуженого працівника культури України, самодіяльного композитора, керівника Віньковецького народного фольклорно-етнографічного ансамблю “Червона калина”. Народився в с. Старій Гуті Віньковецького району.
- 12 65 років з дня народження Леоніда Мироновича Куцого – поета, гумориста, лауреата Всеукраїнської премії імені Степана Руданського. Народився в с. Великому Лазучині Теофіпольського району.
- 13* 70 років з дня народження Миколи Михайловича Кульбовського – відомого педагога, диригента, музикознавця, публіциста, краєзнавця Поділля, пропагандиста музичного мистецтва.
- 17 120 років з дня народження Іоанікія Івановича Шимоновича (1885–1939) – видатного українського вченого-економіста, професора, члена уряду УНР. Народився в с. Гусятині Чемеровецького р-ну.
- 21 95 років з дня народження Володимира Максимовича Перепелюка – українського кобзаря, автора дум і повістей. Народився в с. Боришківцях Кам'янець-Подільського р-ну.
- 23 70 років з дня народження Віктора Маркіяновича Сабодана – Предстоятеля Української Православної Церкви. Народився в с. Марківцях Летичівського р-ну.

* * *

485 років з часу першої письмової згадки про села Бачманівку, Берездів, Дяків, Жуків, Марачівку Славутського району.

Грудень

- 1 10 років з часу виходу першого номера газети “Літературна громада” – органу Хмельницької міської літературної спілки “Поділля”.
- 7* 110 років з дня народження Переца Давидовича Маркіша (1895–1952) – єврейського поета. Народився в м. Полонному. У 1948 р. був репресований. Реабілітований посмертно.
- 8 75 років з дня народження Валентина Андрійовича Яблонського – доктора біологічних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України, віце-президента Всесвітньої Асоціації ветеринарної освіти, дійсного члена АН вищої школи України. З 1971 року – викладач Подільської аграрно-технічної академії.
- 14 165 років з дня народження Михайла Петровича Старицького (1840–1904) – театрального діяча, письменника. Жив і працював у м. Кам’янці-Подільському.
- 18* 95 років з часу виходу в світ першої газети у Проскурові – повітовому центрі Подільської губернії.
- 19 85 років з дня народження Миколи Онуфрійовича Кльоца (1920–1983) – поета, учасника Великої Вітчизняної війни. Народився в с. Губині Старокостянтинівського району.
- 23 95 років з дня народження Лук’яна Петровича Горлецького (1910–1986) – прозаїка, автора книг “Далека застава”, “Останній рейс”, “Кордон” та інших. Народився в с. Криничному Деражнянського р-ну.
- 24 30 років тому став до ладу Теофіпольський цукровий завод.
- 31 485 років з часу першої письмової згадки про с. Радомівку Ізяславського р-ну.

У 2005 році виповнюється

620 років з часу проголошення Кам'янця столицею Поділля (1385).

610 років з часу першої документальної згадки про село Теліжинці Ізяславського р-ну (1395).

605 років з часу першої згадки про Ярмолинці (1400).

600 років з часу першої документальної згадки про села Боришківці, Княжпіль, Кульчіївці Кам'янець-Подільського району (1405).

585 років з часу першої документальної згадки про с. Святець Теофіпольського р-ну та смт Теофіполь (1420).

575 років з часу першої письмової згадки про с. Кучу Новоушицького р-ну (1430).

560 років з часу першої згадки про с. Бабшин Кам'янець-Подільського р-ну (1445).

555 років з часу першої документальної згадки про с. Білогородку Ізяславського р-ну (1450).

500 років з часу першої згадки про с. Грибенинку Старокостянтинівського р-ну (1505).

475 років з часу перших письмових згадок про села Голозубинці Дунаєвцького р-ну, Нігин Кам'янець-Подільського р-ну та Стругу Новоушицького р-ну (1530).

470 років з часу першої згадки про смт Ямпіль (колишній Янушпіль) Білогірського р-ну (1535).

460 років з часу першої документальної згадки про села Двірець та Кунів Ізяславського р-ну, В'язовець, Гулівці, Дідківці, Корницю, Лепесівку, Семенів Білогірського р-ну, Великі Маєвичі, Воронківці, Махаринці, Самчики Старокостянтинівського р-ну (1545).

450 років з часу заснування сіл Миколаєва Хмельницького р-ну та Явтухи Деражнянського р-ну (1555).

440 років з часу першої згадки про с. Квітневе (до 1966 року с. Бісівку) Білогірського р-ну та заснування сіл Завалля і Залісся Кам'янець-Подільського р-ну (1565).

410 років з часу відкриття братської школи в м. Кам'янці-Подільському (1595);

410 років з часу поширення селянсько-козацького повстання під проводом С. Наливайка на Летичів, Меджибіж, Остропіль, Старокостянтинів та інші міста й села Північно-Західного Поділля і Південної Волині.

405 років з часу заснування с. Волиці Красилівського району (1600).

340 років з часу заснування с. Сьомаків Старосинявського р-ну (1665).

280 років з часу народження Юрія-Геннадія Гусаківського (1725–1770) – українського живописця. Народився в селі Попівцях Летичівського р-ну.

270 років з часу народження Якова Гнатовича Гловацького (Головацького) – живописця, уродженця смт Віньківців.

245 років з часу першої документальної згадки про с. Копачівку Деражнянського р-ну (1760).

210 років з часу утворення губерній Волинської, Подільської з центром у Кам'янці-Подільському, Брацлавської (1795).

210 років часу заснування суконної фабрики у місті Славуті.

175 років з часу народження Йосипа Йосиповича Ролле (1830–1894) – польського письменника, лікаря, історика, краєзнавця Поділля. З 1861 р. постійно проживав у Кам'янці-Подільському, де працював в губернській лікарні, утворив перше на Правобережній Україні Подільське товариство лікарів (1859–1865).

165 років з часу народження Едмунда Федоровича Фаренгольца (1840–1912) – видатного лікаря-хірурга, доктора медицини, члена Подільського товариства лікарів, краєзнавця Поділля. Народився в Кам'янці-Подільському.

160 років з часу народження Митрофана Васильовича Симашкевича (1845–1902) – відомого історика, етнографа, краєзнавця Поділля, педагога, члена Подільського єпархіального історико-статистичного комітету (1871–1902). У 1869–1888 рр. жив у Кам'янці-Подільському, був ректором духовної семінарії (1877–1884), редактором "Подольских епархиальных ведомостей".

160 років з часу першої документальної згадки про село Яхнівці Волочиського р-ну (1845).

140 років з часу створення Подільського історико-статистичного комітету, який розпочав організоване дослідження Поділля (1865).

135 років з часу народження Лева Михайловича Сибірякова (Співака, 1870–1938) – російського співака, професора, соліста Маріїнського театру в Петербурзі. Народився в Полонному.

130 років з часу народження Василя Івановича Яворського (1875) – професора, доктора геолого-мінералогічних наук. Народився в Кам'янці-Подільському.

130 років з часу заснування однокласної (нині загально-освітньої) школи у с. Голоскові Летичівського р-ну.

115 років з часу народження Дмитра Івановича Бузька (1890–1937) – українського письменника. Літературну діяльність розпочинав на Поділлі. У 1921 р. працював асистентом Кам'янець-Подільського Інституту народної освіти. Був репресований.

110 років з часу народження Марії Іванівни Морської (П'єткевич-Фессінг, 1895–1932) – української актриси. Народилася в Острополі (нині Старому Острополі) Старокосянтинівського р-ну.

110 років з часу народження Івана Петровича Трочуна – доктора технічних наук, професора. Народився в с. Жижниківцях Білогірського р-ну.

110 років з часу заснування Полонського заводу художньої кераміки.

100 років з часу заснування художником-педагогом В.К. Розвадовським у Кам'янці-Подільському художньої школи з інтернатом для сільських дітей.

100 років з дня народження Вадима Олександровича Дорошенка (Дрочинського, 1.12.1905–30.12.1944) – мовознавця, кандидата філологічних наук. Народився в м. Кам'янці-Подільському. У 1941 р. був репресований і засуджений до 10 років ув'язнення. У 1956 р. його реабілітували (посмертно).

95 років з часу народження Антона Федоровича Бурденюка – доктора ветеринарних наук, професора. Народився в селі Бабшині Кам'янець-Подільського р-ну.

95 років з часу народження Івана Лук'яновича Дем'янчука – доктора історичних наук, публіциста. Народився в Полонному.

75 років з часу введення в експлуатацію Хмельницької макаронної фабрики (1930).

75 років тому став до ладу ВАТ “Вінковецький консервний завод”.

75 років тому був закладений Кам’янець-Подільський ботанічний сад.

75 років з часу виходу першого номера газет “Життя і слово” – органу Білогірської райради та райдержадміністрації, та “Нове життя” – органу Чемеровецької райради та райдержадміністрації.

75 років з часу заснування селища Лозового Деражнянського району (до 1950 року Торфорозробки).

70 років з часу відкриття Хмельницької музичної школи № 1 (1935).

70 років з часу заснування Новоушицького технікуму механізації сільського господарства.

45 років з часу заснування Лозівського інструментального заводу Деражнянського р-ну (1960).

35 років з часу заснування народного фольклорно-етнографічного ансамблю “Кудрявчик” районного Будинку культури в смт Ярмолинцях (1970).

30 років з часу створення народного ансамблю танцю “Поділля” (1975).

25 років з часу створення дитячої бібліотеки в с. Кузьмині Красилівського р-ну (1980).

15 січня

90 років з дня народження Лео Мола (Леоніда Григоровича Молодожанина)

Всесвітньо відомий скульптор Леонід Молодожанин походить з подільських гончарів. Народився 15 січня 1915 року у містечку Полонному, що на межі Поділля й Волині. Його батько робив дитячі іграшки, які люди залюбки купували у нього. Чоловікові допомагала дружина Ольга Кирилівна. Восени 1915 року у зв'язку з Першою світовою війною сім'я потрапила з прифронтового Полонного до Сибіру. З 1921 року вони проживали в Красноярську. Тут Леонід пішов до школи.

У 1929 році сім'я переїхала на Північний Кавказ. Батько працював на черепично-гончарній фабриці в Нальчику, а Леонід після закінчення 8-го класу влаштувався художником-декоратором у робітничому клубі. Його перші роботи помітили і послали навчатися до Школи молодих талантів при Ленінградській академії мистецтв. У 1936 році Леонід займався в майстерні М. Манізера. Уже на першому курсі Л. Молодожанин створив для Ленінградської консерваторії погруддя П. Чайковського, на другому – постать О. Бородіна. Обидві скульптури й досі прикрашають вестибюль консерваторії. Він допомагав М. Манізеру у формуванні постаті Т. Шевченка для пам'ятника в Києві. Виконуючи дипломну роботу, Леонід поїхав до Нальчика, де розпочав роботу над скульптурним портретом кабардинського поета Б.М. Пачева. Плани молодого митця порушила Велика Вітчизняна війна. У цей період Л. Молодожанин – у Західній Європі: спочатку у Відні, а потім в Берліні. У 1943 році він одружився з Маргарет Шолтес. Наприкінці війни молоде подружжя вирушило в Нідерланди. Через деякий час Молодожанину вдалося організувати в Ейдховені власну майстерню, провести першу у своєму житті персональну виставку скульптур.

На ній роботи були представлені під іменем Лео Мола – творчим псевдонімом майстра.

У 1948 році родина Молодожанинів виїхала до Канади. Вирішальним стало для Леоніда знайомство з українцем Яковом Майдаником, місцевим іконописцем та власником крамниці церковних речей. Молодожанин взявся для нього писати ікони. Також оформлював церкви. Згодом виконав чимало замовлень Ватикану, зокрема, ним були зроблені скульптурні портрети Павла IV, Івана XXIII, Івана Павла II, які очолювали католицьку церкву, кардинала Йосипа Сліпого, князя Володимира Великого.

Лео Мол увіковічив в своїх роботах образи президентів США Дуайта Ейзенхауера і Джона Кеннеді, британської королеви Єлизавети II, митрополита Андрія Шептицького, пророка Мойсея, фізика-ядерника і правозахисника Андрія Сахарова, українських діячів культури Миколи Лисенка і Олександра Кошиця та інших.

Уродженець нашого краю є автором п'яти пам'ятників Кобзареві: у Вашингтоні (ця подія 1964 р. зібрала майже 120 тисяч українців зі всього світу), Буенос-Айресі (1971), Прудентополісі (1989), Санкт-Петербурзі (2000), Римі (2002).

У 1992 році у Вінніпезі відкрився “Сад скульптур Лео Мола” – єдиний в Канаді музей під небом, в якому представлено твори одного майстра: 28 скульптур, а біля входу вас зустрічають постаті гуцула і гуцулки.

Про рівень міжнародного визнання Лео Мола свідчать його членство в найпрестижніших спілках Канади, США, Німеччини та урядові нагороди двох перших держав. У 1992 році під час першого Світового конгресу українців в Києві відомий скульптор одержав почесну відзнаку від Президента України.

*А. Сваричевський,
лауреат обласної премії імені Т.Г. Шевченка*

Про Лео Мола

1. *Сваричевський А.* Шевченкіана Лео Мола // На прекрасній Подолії. – Хмельницький, 2001. – С. 45–47.

2. *Синиця Н.М.* Видатні уродженці Полонщини (в т.ч. Лео Мол) // Полонному 1000 років: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Полонне, 1995. – С. 100–101.

3. *Назаренко Є.* Скульптор з Полонного // Поділ. вісті. – 1992. – 20 трав.

4. *Шостак Р.* Повернення Лео Мола // Високий замок. – 2000. – 2 груд.

5. *Лео Мол: Мені перепало і від своїх і від чужих...* // Уряд. кур'єр. – 2001. – 14 квіт.

6. *Лео Мол: Поки людина відчувається молодою, доти вона живе* // Україна і світ. – 2002. – 3 серп.

29 січня

75 років з дня народження Анатолія Володимировича Сваричевського

З кінця 60-х років ХХ ст. і донині Анатолій Володимирович гідно посідає місце подвижника, новатора, талановитої людини в освітянському, науково-краєзнавчому, літературному та громадському житті рідної йому Хмельниччини. Здобув тут і по всій Україні визнання провідного педагога, літературознавця, відомого краєзнавця Поділля і Волині, непересічного публіциста і редактора науково-освітянських видань. Він є членом Національної спілки журналістів України, почесним членом Центру дослідження історії Поділля в м. Кам'янці-Подільському, членом правління обласної організації Всеукраїнської спілки краєзнавців та інших наукових і літературних товариств; лауреатом обласних премій імені Тараса Шевченка, Мелетія Смотрицького, Федора Савчука, Якова Гальчевського “За подвижництво у державотворенні”, відзначений урядовими нагородами.

Народився 29 січня 1930 року в мальовничому селі Баговиці, що неподалік від Кам'янця-Подільського, в учительській сім'ї.

У 1949 році закінчив Дерев'янську середню школу, 1953 – Кам'янець-Подільський педагогічний інститут. Працював у

місті Хмельницькому викладачем технікуму, завідуючим кабінету української мови і літератури, лабораторії гуманітарних предметів цього ж закладу. Нині – редактор науково-методичного журналу “Педагогічний вісник”. За низку публікацій, які друкувалися у загальнодержавних і обласних періодичних виданнях, у 1998 році став лауреатом Всеукраїнського творчого конкурсу друкованих ЗМІ “Українська мова – мова державна”.

Людина різноманітних інтересів, Анатолій Володимирович зі студентських років захоплювався краєзнавчим літературознавством. Його цікавило перебування на Хмельниччині відомих класиків української літератури XIX ст. К. Руданського, Лесі Українки, Т. Шевченка, А. Свидницького та інших. Разом із письменником Миколою Скорським в 1971 році друкує в кількох номерах журналу “Жовтень” дослідження “Від Дністра до Горині: Літературно-мистецька карта Поділля”.

Робота над подальшим розширенням і удосконаленням літературно-мистецьких традицій стала улюбленою і провідною на всі наступні роки краєзнавчої діяльності А.В. Сваричевського. Митцям, які народилися або перебували на Хмельниччині, він присвятив окремі книги: “Краса України – Поділля: Літературна карта Хмельниччини” (1991) та “Проскурів літературний” (1998).

Напружена праця над літературною картою Хмельниччини привела до спеціалізації у поглибленому дослідженні життя і творчості окремих видатних літераторів. А. Сваричевський став активно розробляти матеріали про перебування Лесі Українки на півночі нашої області і в Полонному. Результатом 50-річних досліджень стало видання книг “Буду жити: Слідами Лесі Українки на Хмельниччині” (1991) та “Себе Українкою звала” (2001).

Водночас понад 40 років свого життя А.В. Сваричевський плідно вивчає матеріали, пов’язані з перебуванням на Поділлі і Південно-Східній Волині Тараса Шевченка, і тут також виступив одним із перших дослідників. Тому не випадково у Шевченківському словнику (1978) є посилання на його статтю “Археографічна подорож Т.Г. Шевченка на Поділля”, що була опублікована в журналі “Народна творчість і етнографія” (1973).

Анатолій Володимирович був учасником п'яти наукових конференцій у Кам'янці-Подільському і Хмельницькому, присвячених Т.Г. Шевченку. Йому належать видання “Шевченко і Поділля” (1994), “На прекрасній Подолії” (2001).

В останні роки в творчості Анатолія Володимировича першочерговою стала проблема збереження для майбутніх поколінь знань з історії та культури рідного краю, про зустрічі з цікавими людьми і дерево свого роду.

Анатолій Сваричевський – учасник понад 40 міжнародних, всеукраїнських і регіональних науково-практичних та історико-краєзнавчих конференцій і симпозіумів.

Л. Баженів,

*академік Української академії історичних наук,
доктор історичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України*

Праці

1. *Буду жити: Слідами Лесі Українки на Хмельниччині.* – Хмельницький, 1991. – 32 с.

2. *Краса України – Поділля: Літ. карта Хмельниччини.* – Хмельницький: Поділля, 1991. – 47 с.

3. *Шевченко і Поділля.* – Хмельницький, 1994. – 62 с.

4. *Проскурів літературний: від давнини до сучасності.* – Хмельницький, 1998. – 156 с.

5. *На прекрасній Подолії: Сторінки подільської шевченкіани.* – Хмельницький, 2001. – 56 с.

6. *Себе Українкою звала: До 130-річчя з дня народження Лесі Українки: Нарис з дослідженням.* – Хмельницький, 2001. – 48 с.

7. *Дорогі мої жінки: Нариси, художні оповіді.* – Хмельницький, 2002. – 28 с.

8. *Зустрічі далекі й близькі: Нариси про письменників, журналістів, педагогів.* – Хмельницький, 2003. – 44 с.

Про А.В. Сваричевського

1. *Сваричевський Анатолій Володимирович* // Краєзнавці України: Довідник. Т.1. – К.–Кам'янець-Поділ., 2003. – С. 198–199.

2. *Гура А.Б.* Подільською землею виплеканий: А.В. Сваричевський-краєзнавець, педагог, редактор і публіцист // Історичне краєзнавство в системі освіти України: здобутки, проблеми, перспективи: Наук. зб. – Кам'янець-Поділ., 2002. – С. 400–404.

3. *Сваричевський Анатолій Володимирович* // Укр. журналістика в іменах: Матеріали до енциклопед. слов. Вип. 7. – Л., 2000. – С. 299–300.

4. *Закоханий у рідний край: А.В. Сваричевський – краєзнавець, педагог, публіцист*: Статті, рецензії, відгуки, бібліогр. / Упоряд. В. Прокопчук. – Хмельницький, 1999. – 44 с.

5. *Прокопчук В.* Лесезнавець з Поділля // Олена Пчілка і Волинь: Матеріали наук.-практ. конф. 29–30 черв. 1999 р.: Наук. зб. – Луцьк, 1999. – С. 98–99.

6. *А.В. Сваричевський – краєзнавець і педагог*: Бібліогр. покажч. / Уклад. С. Михайлова. – Хмельницький, 1995. – 28 с. – (Духовні витоки Поділля).

7. *Марчук-Мачківська М.* Майстрами слова славен край // Поділ. вісті. – 2004. – 14 серп.

3 березня

85 років з дня народження

Герася Соколенка

(Герасима Івановича Шмигельського)

Герась Соколенко (Герасим Іванович Шмигельський) народився 3 березня 1920 року в хліборобській родині в с. Михлі Ізяславського району.

Сім класів Герась закінчив у рідному селі. Навчався сумлінно. Проявив здібності до малювання і словесності. Тут прилучився до красного письменства, складав ліричні вірші.

Любов до прекрасного розбудила в хлопцеві вчителька української мови і літератури Віра Олександрівна Вовчук.

Після закінчення семирічки Герась працював разом з батьком у Михлівському лісництві, збирав живицю, а вечорами ходив з ровесниками до Ізяслава, здобував середню освіту.

Розпочалася Друга світова війна. Хлопця до війська не взяли, бо мав пошкоджений слух. Хтось доніс на юнака, що він підтримує зв'язок з українською повстанською армією. І хоч доказів не було, однак влітку 1942 року його заарештувало гестапо. Сидів у в'язниці. Письменник Улас Самчук допоміг йому звільнитися, та стеження за ним не припинили. У 1943 році його вдруге було заарештовано і відіслано до табору міста Шопеніц (Сілезія).

Згодом радянські війська звільнили в'язнів табору. Одержав свободу і Герась. Невдовзі був мобілізований в армію. Загинув у бою 20 лютого 1945 року (похований в Німеччині).

Під час війни Герась Соколенко друкувався в часописах “Волинь”, “Дороги”, “Правда”, “Малі друзі” (Краків, Львів), “Дозвілля” (Берлін), листувався з поетами Петром Ротачем, Леонідом Полтавою, Уласом Самчуком. Не полишав віршування навіть в неволі. Його творчість, мов спалах зірки – короткочасна, але яскрава. Поезії виділяються надзвичайною образністю, мелодійністю, метафоричністю, вдалими порівняннями.

Зібравши опубліковані в часописах поезії Герася Соколенка, поет Леонід Полтава надрукував книгу “Твори поета невідомої долі” (Нью-Йорк–Філадельфія, 1981).

У Києві літературний критик Ростислав Доценко готує до друку збірку його віршів. І це буде найкращою даниною пам'яті поету-лірику ніжної душі і трагічної долі.

В. Мацько,
кандидат філологічних наук

Про Г. Соколенка

1. “Ніжнотонні мечі” Герася Соколенка // Ротач П.І. Слово, і доля, і пам'ять. – Полтава, 2000. – С. 351–355.

2. *Поезії Герася Соколенка* // Поділ. вісті. – 2000. – 17 жовт.
3. *Мацько В.* Мов спалах зірки // Поділ. вісті. – 2001. – 6 лют.
4. *Кравчук В.* А в серці юність – променем // Поділ. вісті. – 2001. – 6 лют.
5. *Ротач П.* Романтик трагічної долі // Друг читача. – 1992. – 15 квіт.
6. *Мацько В.* До Михлі повернувся // Високий замок плюс Хмельниччина. – 2001. – 23 берез.

3 березня

85 років з дня народження Гі Хомайко-Мацюк

Ія Мацюк (дівоче прізвище Хомайко) народилася 3 березня 1920 року в місті Кам'янці-Подільському. У листопаді того ж року її батьки емігрували за Збруч. Середню освіту вона здобула у Львові. Ще в дитячому віці брала активну участь в гуртках художньої самодіяльності. Маючи гарний голос, дівчина вирішила відточувати майстерність співу. Заради цього поступила навчатися до Львівського музичного інституту імені М. Лисенка. Пізніше закінчила музичну школу у Відні, відвідувала тамтешню консерваторію.

Друга світова війна змусили дівчину емігрувати далі на Захід. Разом з батьками вона жила в Баварії, а згодом переїхала до Бразилії (1947–1958). Далі її шлях пролягав до Сполучених Штатів Америки. І як пише в листі поетеса Дамара Ходимчук, нині вона мешкає у штаті Флорида.

Ія стала відомою співачкою. Її ліро-драматичне сопрано полонило і заворожувало слухачів Європи та Америки. Іноді вона виступала під вигаданим прізвищем Ісорі, носила прізвище чоловіка Мацюк, а тепер її знають у США як Ію Грицюк.

Подільняни пишуться славною землячкою, яка у світі пропагувала українські народні пісні, виконала десятки оперних ролей.

Цікавий ще такий факт: у 1942 році фашисти розстріляли весь Проскурівський театр за український репертуар. Директором театру був Антон Мацюк. Можливо, знищений фашистами керівник театру, доводився родичем Ії Мацюк-Хомайко. На це ще нез'ясоване питання, гадаю, дадуть відповідь історики-краєзнавці.

В. Мацько,
кандидат філологічних наук

Про І. Мацюк

Мацько В. Білий цвіт на калині. – Хмельницький, 2001. – С. 124.

18 березня

170 років з дня народження Каленика Васильовича Шейковського (1835–1903)

Український мовознавець, етнограф, фольклорист, педагог-просвітитель, видавець Каленик Васильович Шейковський народився у Кам'янці-Подільському в сім'ї офіцера.

Після закінчення Кам'янець-Подільської духовної семінарії в лютому 1958 року був зарахований казеннокоштным студентом на історико-філологічний факультет Київського університету. У Києві Шейковський весь поринув у науку, виявивши глибокі знання та нахил до наукової діяльності.

Через рік він опублікував фольклорні та етнографічні матеріали, зібрані на Поділлі (Быт подольян. К., 1859–1860)

Це було перше друковане видання, присвячене рідному краю. У невеличкій передмові автор стверджував, що досягти успіху у вивченні побуту народу можна лише тоді, коли обме-

житись збором матеріалу у певній місцевості. Подаючи зразки народної творчості, К. Шейковський таким чином змалював картини життя і побуту подолян.

Восени 1859 року розгорнувся рух по створенню недільних шкіл, активну участь в якому брав і Шейковський. Він написав та видав на користь таких шкіл і студентської бібліотеки спеціальний підручник (Домашня наука. Спрацював і видав К. Шейковський. К., 1861). Епіграфом до книжки взяв рядки з “Кобзаря” Тараса Шевченка: “Учися, серденько, колись з нас будуть люди”. У передмові автор дав деякі методичні поради вчителям.

Тарас Шевченко, який цікавився станом недільних шкіл на Україні, підготував “Букварь южнорусский” і в 1860 році подарував 50 його примірників київським недільним школам. У відповідь на це викладачі надіслали поетові листа з глибокою вдячністю. Текст листа написаний рукою Шейковського.

У 1861 році з великими труднощами Шейковському вдалося одержати в університеті гроші на видання “Опыта южнорусского словаря”, головним джерелом для створення якого служила жива народна мова.

У цьому ж році він закінчив університет і поступив на педагогічні курси при університеті, які давали кваліфікацію педагога гімназії.

Відношення влади до Шейковського було негативним за його наукові праці та зв'язки з революційними діячами. Всі спроби одержати роботу в Києві чи якомусь іншому місті України закінчились безрезультатно, і Шейковський наприкінці 1862 р. виїхав в Орловську губернію, а звідти – в Бобруйськ. Там йому пощастило відкрити власну друкарню. Та зодом за видавництво книг українською мовою був засланий у містечко Мензелінськ Уфимської губернії.

Зацькований царськими сатрапами, Шейковський помер у 1903 році.

А. Сваричевський,
лауреат обласної премії імені Т.Г. Шевченка

Праця

Быт подолян. – К., 1859, т.1., вып.1.; 1860, вып. 2.

Про К.В. Шейковського

1. *Шейковський Каленик* // Українська література у портретах і довідках: Довідник. – К., 2000. – С. 341–342.

2. *Шевченко Л.В.* Каленик Шейковський – дослідник мови та побуту подолян // *Духовні витоки Поділля: творці історії краю: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* – Хмельницький, 1994. – С. 91–93.

3. *Сваричевський А.В.* Перше друковане видання присвячене етнографії та фольклору Поділля // *Проблеми етнографії Поділля: Тези доп. наук. конф.* – Кам'янець-Поділ., 1986. – С. 185–186.

4. *Марахов Г. І.* Про автора “Опыта южно-русского языка” // *Вісник АН УРСР.* – 1970. – № 5.

5. *Заславський І.* Каленик Шейковський – талановитий український просвітителі // *Укр. мова та літ. в шк.* – 1997. – № 3. – С. 7.

29 березня

25 років з часу створення Хмельницької обласної організації Національної Спілки письменників України

Велику шану та повагу здобула в народі Національна Спілка письменників України (НСПУ) – добровільна громадська творча організація, що об'єднує професійних літераторів. Датою її створення є 17 червня 1934 року, коли в Харкові з продовженням у Києві відбувся перший Всеукраїнський з'їзд радянських письменників.

Під час жорстокого сталінського терору українські літератори зазнали важких непоправних втрат. У пекельному вогні

“розстріляного відродження” знищено понад двісті талановитих художників слова, сотні відбули каторгу ГУЛАГу.

Центральний офіс СПУ на Банковій, 2 наприкінці вісімдесятих став штабом зі створення Товариства української мови, Народного Руху України. У стінах письменницької централі народжувався стратегічний план курсу на здобуття Незалежності.

У квітні 1991 року було вирішено запровадити новий віддік письменницьким з'їздам. Таким чином було започатковано перший з'їзд письменників незалежної України.

Постановою Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 1998 року за видатні заслуги у ствердженні традицій і розвитку української культури Спілці письменників України надано статус Національної.

Хмельницька обласна письменницька організація – один із творчих осередків, що входять до складу Національної Спілки письменників України. Вона створена 29 березня 1980 року на установчих зборах літераторів області. Тоді до неї увійшло дев'ять письменників: Василь Баженов, Броніслав Грищук, Петро Карась, Аполлінарій Мацевич, Микола Мачківський, Анатолій Ненцінський, Микола Сумишин, Микола Федунець, Григорій Храпач. Очолив організацію Броніслав Грищук. У січні 1986-го головою письменницької громади був обраний Микола Федунець.

За роки, що злинули, організацію поповнювали нові члени Спілки. Водночас декілька літераторів вибули з неї у зв'язку з переїздом на помешкання в іншу місцевість, дехто влився в інші творчі колективи. За межу вічності відійшли Аполлінарій Мацевич, Василь Баженов, Іван Іов, Борис Мамайсур.

Нині в Хмельницькій обласній організації 24 члени НСПУ: Ростислав Балема, Олександра Ванжула, Микола Величко, Віктор Гончарук, Василь Горбатюк, Броніслав Грищук, Петро Карась, Микола Клец, Афанасій Коляновський, Андрій Кондаков, Василь Кравчук, Мар'ян Красуцький, Микола Магера, Віталій Мацько, Микола Мачківський, Анатолій Ненцінський, Віталій Нечитайло, Вадим Переяслав, Петро Савчук, Микола

Сумишин, Микола Федунець, Ніна Шмурикова, Григорій Храпач, Петро Ящук.

Письменники Хмельниччини вагомо причетні як до літературних, так і державотворчих процесів. Виходять нові книги, написані на гідному художньому рівні, пройняті вболіванням за народ, Україну. Майстри слова беруть діяльну участь у літературно-мистецьких подіях, що відбуваються в області. Популярність здобули Дні письменницької організації у школах, бібліотеках, трудових колективах, Булаєнківські читання в с. Сорокодубах Красилівського району, Свято байки у Кам'янці-Подільському, звіти письменників перед земляками, вечори вшанування репресованих та замовчуваних художників слова.

Хмельницька обласна організація НСПУ стала тією творчою силою, що утверджує на подільській землі ідеали Українського Відродження, бореться за розвій отчої мови, примножує духовні скарби рідного народу.

М. Федунець,
голова обласної організації НСПУ

Про Хмельницьку обласну організацію НСПУ

1. *Хмельницька обласна організація Національної Спілки письменників України.* – Хмельницький, 2004. – (Буклет).

2. *Автограф: 3б. Хмельниц. обл. орг. Нац. Спілки письмен. України / За ред. М. Федунця.* – Хмельницький: Поділля, 2000. – 80 с.

3. *Плекаймо час добра: Твори поетес міста Хмельницького / Упоряд. М. Федунець.* – Хмельницький: Доля, 1999. – 52 с.

4. *Літератори Хмельниччини: Довід. обл. орг. Спілки письмен. України.* – Хмельницький: Доля, 1997. – 32 с.

5. *Хмельниччина літературна: 3б. обл. орг. Спілки письмен. України.* – Хмельницький, 1992. – 56 с.

65 років з дня народження Броніслава Антоновича Грищука

Письменник Броніслав Антонович Грищук народився 1 квітня 1940 року в селі Сергіївці Волочиського району в сім'ї колгоспника. Ще в школі склав перший вірш і допис до районної газети “Зоря”. 1967 року закінчив факультет журналістики Львівського університету.

Працював у кочегарці цукрового заводу, був солдатом, військовим журналістом, кореспондентом обласних газет Львівщини на Хмельниччині, відповідальним секретарем Хмельницької обласної організації СПУ, редактором видавництва “Каме-няр”, газет “Милосердя”, “Подільські вісті”.

Творчість Б. Грищука позначена широким жанровим діапазоном. У його доробку – романи, повісті, новели, поезії, драми, кіносценарії. Працює також у жанрі публіцистики, літературної критики. Його цікавить історія і сучасність, пісенна творчість і робота в жанрі телевізійної документалістики.

Роман “Поділля – колиско і доле” – це белетризована біографія рідного краю, в якій зафіксовано чимало цікавих подій з історії нашого краю, зокрема, турецька кабала 1672 року, Кам’янець-Подільський XVIII–XIX століть, боротьба проти панського гніту під проводом Устима Кармалюка. Окремий розділ роману присвячено так званій “Миньковецькій державі” та її “правителеві” позаминулого століття Ігнацію Мархоцькому.

Броніслав Грищук – автор книжок “Білий птах”, “Вечірні поїзди”, “Двоє в березні”, “Станція сподівань”, “Поділля – колиско і доле”, “Ріка пам’яті”, “Танець на пуантах”, “Хмельницький”, “Кинджал милосердя”, “Граф Мархоцький і Миньковецька держава”, “Античний гондольєр”, “Колиска для гладіатора”, “Зелений борщ для принцеси” та інших.

Психологізм письма, міцно скроєні характери, володіння підтекстом, метафоричність мислення – ось якості ранніх і зрілих творів Б. Грищука, які перекладені білоруською, грузинсь-

кою, казахською, російською, словацькою, узбецькою та іншими мовами.

Він – лауреат обласної премії імені Микити Годованця, лауреат року журналів “Україна”, “Дніпро”, газети “Літературна Україна”. Нагороджений дипломом і премією “Золоте перо” президії Співки журналістів України, дипломом Всеукраїнського фестивалю телепрограм “Україна – диво дивовижне”.

Йому присвоєно звання “Заслужений журналіст України”.

А. Сваричевський,

лауреат обласної премії імені Т.Г. Шевченка

Твори

1. *Зелений борець для принцеси*: Роман, повість, новели, драма. – Хмельницький, 2002. – 300 с.

2. *Блюз у джазових тонах*: Проза, поезія, прозаїка. – Хмельницький: Поділля, 1998. – 248 с.

3. *Колискова для гладіатора*: Іст. повісті, новели, поезії. – Хмельницький: Поділля, 1996. – 192 с.

4. *Граф Мархоцький і Миньковецька держава*: Маловідомі сторінки історії Поділля XVIII–XIX ст. – Хмельницький: Поділля, 1992. – 32 с.

5. *Кинджал милосердя*: Повісті та оповідання. – К.: Рад. письменник, 1991. – 317 с.

6. *Ріка пам'яті*: Публіцист. роздуми. – Львів: Каменяр, 1989. – 120 с.

7. *Білий птах*: Оповідання. – К.: Молодь, 1972. – 139 с.

Про Б.А. Грищука

1. *Романюк М. Грищук Броніслав Антонович* // Укр. журналістика в іменах: Матеріали до енциклопед. слов. Вип. 7. – Л., 2000. – С. 99–100.

2. *“Поділля – колиско і доле”* // Сваричевський А. Проскурів літературний: від давнини до сучасності. – Хмельницький, 1998. – С. 127–128.

3. *Броніслав Грищук* // Літератори Хмельниччини: Довід. обл. орг. Спілки письмен. України. – Хмельницький, 1997. – С. 14.
4. *Броніслав Грищук* // Письменники радянської України: Бібліогр. довід. – Рад. письмен. – 1988. – 167 с.
5. *Гірник П.* Озирнутися на себе // Проскурів. – 2001. – 27 квіт.
6. *Соленцова О.* Сторінка прози // Літ. Україна. – 2000. – 13 квіт. – С. 8.

1 червня

10 років

Центру дослідження історії Поділля при Кам'янець-Подільському державному університеті

Наукова установа постала на історичному факультеті 1 червня 1995 року згідно зі спільним наказом керівника Інституту історії України та Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту (нині державного університету). Метою була інтенсифікація спільних зусиль науковців академічних установ, вищих навчальних закладів і краєзнавців в галузі історичних регіональних досліджень Поділля.

Установа стала правонаступником існуючого у 1993–початку 1995 рр. громадсько-наукового Центру поділлязнавства при редакції міської газети “Подільнянин” (керівники В.П. Бабляк, І.С. Винокур, С.В. Трубочанінов та ін.).

Центр дослідження історії Поділля діяв у перші роки на громадських засадах. З 20 квітня 2001 р. до кураторства над Центром дослідження історії Поділля, крім Інституту історії України та університету, приєднався Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, який виділив штатні посади наукових співробітників установи. Відбулась реорганізація Центру. У його складі структурно виокремились: науково-дослідний центр історії Поділля (завідувач проф. Л.В. Баженов, науково-методичний сектор історії краю (проф.

І.В. Рибак) і сектор історії культури Поділля (к. і. н. С.Е. Баженова).

З 1995 року і сьогоднішнього часу працівниками Центру або за ухвалою його вченої ради дійсними членами було підготовлено і видано 40 монографій, книг і брошур з різних аспектів історії та культури Поділля.

Центр здійснює перевидання неопублікованих раніше рукописів та раритетних книг з історії Поділля. Зокрема, перевидано “Археологічну карту Подільської губернії” Є.Й. Сіцинського (упорядник О.Л. Баженов, 2004), опубліковано окремі рукописи праць цього автора (“Смотрицький замок”, “Гектор Кам’янецької фортеці”, 2003; “Болохівське князівство”, 2004, упорядник А.М. Трембіцький). За 10 років діяльності Центру його співробітниками опубліковано понад 200 наукових і науково-популярних статей з різних аспектів історії та культури Поділля.

Центр виступив організатором або співорганізатором двох десятків міжнародних, всеукраїнських та регіональних наукових конференцій і симпозіумів з проблем історії Поділля й Південно-Східної Волині, що проводилися переважно на Хмельниччині, а також брав участь у виданні наукових збірників цих форумів. З-поміж них на базі Центру були проведені і здобули високу оцінку наукової громадськості:

- всеукраїнський науковий симпозіум “Поділля і Волинь у контексті історії українського національного відродження”;

- всеукраїнські наукові конференції “Кам’янецьчина в контексті історії Поділля” (1997), “Проблеми етнології, фольклористики, мистецтвознавства Поділля та Південно-Східної Волині: історія і сучасність”, “Історичне краєзнавство в системі освіти України: здобутки, проблеми, перспективи” (2002);

- міжнародна наукова конференція “Поляки на Поділлі: історія і сучасність” (2002).

Одночасно Центр виступив у складі оргкомітетів і редколегій видань низки наукових збірників.

Установа активно працює над реалізацією на Поділлі державних наукових програм:

- урядової та обласної Програм розвитку краєзнавства на період до 2010 року;
- “Реабілітовані історією”;
- створенням зводу “Пам’ятки історії та культури України. Хмельницька область”;
- перевиданням “Історії міст і сіл України. Хмельницька область” у новій редакції.

Установа налагодила наукові стосунки і співпрацює зі всіма академічними установами, вищими навчальними закладами України, Всеукраїнською спілкою краєзнавців та її організаціями в областях Поділля і Волині, іншими науковими товариствами за профілем діяльності, науковими осередками Росії, Польщі, Словаччини, Франції, США, Канади, Японії.

Відвідують Центр академіки НАН України П.Т. Тронько, Я.Д. Ісаєвич, зарубіжні відомі вчені М. Мацузато, Т. Мацумура (Японія), Ф. Кірик (Польща), М. Мушинка (Словаччина) та ін. Дієво надають допомогу і співпрацюють з Центром академіки В.А. Смолій, І.С. Винокур, В.С. Степанков, професор О.М. Завальнюк, С.А. Копилов, М.Б. Петров, відомі організатори наукових досліджень на Хмельниччині А.Г. Роздобудько, В.І. Войтенко, А.О. Лавринюк, В.О. Савчук, В.С. Прокопчук та ін.

При Центрі нині працюють редакційні рада і колегія науково-краєзнавчого видання “Хмельниччина: Дивокрай”.

Відрадно, що за своє десятиліття Центр дослідження історії Поділля створив чималу наукову і науково-методичну спадщину з історії та культури нашого краю, здобув визнання в наукових і краєзнавчих колах України й зарубіжжя та високу оцінку на II з’їзді Всеукраїнської спілки краєзнавців (2003), має чітко накреслені плани своєї подальшої роботи на перспективу.

Л. Баженов,
академік Української академії історичних наук,
доктор історичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України.

Про Центр дослідження історії Поділля

1. *Баженов Л.В.* Створення Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАНУ у Кам'янці-Подільському // Укр. іст. журн. – 1997. – № 2. – С. 147–148.

2. *Баженов Л.В.* Перші п'ять років Центру дослідження історії Поділля // Матеріали X Поділ. іст.-краєзн. конф. – Кам'янець-Поділ., 2000. – С. 22–25.

3. *Баженов Л.В.* П'ятиріччя Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАНУ // Укр. іст. журн. – 2001. – № 1. – С. 154–157.

8 липня

25 років тому на подільську землю прибув Олімпійський вогонь

Багато мешканців області добре пам'ятають, як 8 липня 1980 року на подільську землю ступила естафета Олімпійського вогню XXII Олімпіади, яка проводилася у Москві.

Успішне проведення Олімпіади-80 для тодішнього Радянського Союзу мало величезне політичне значення. Тому підготовка до зустрічі естафети Олімпійського вогню в нашій області розпочалася ще за півроку до самої події.

Перш за все, взялися до роботи шляховики та обласна Державтоінспекція. Маршрут естафети пролягав з Чернівецької області через Кам'янець-Подільський, Дунаївці, Ярмолинці, Хмельницький, Летичів і далі – на Вінниччину (всього 195 км). За короткий час було споруджено і відремонтовано десятки кілометрів шляхів, мостів, реконструйовані автобусні зупинки, відновлена розмітка на автошляхах, встановлено понад 400 дорожніх знаків, обладнані пости ДАІ.

Далі за справу взялися комунальники області. Вони навели порядок вздовж траси. Ошатнішим став і обласний центр. Фасади будинків на центральних вулицях змінили свій

колір. Докорінної реконструкції зазнали стадіон та парк імені М. Коцюбинського.

19 червня 1980 року біля давньогрецької Олімпії від сонячного променя було запалено вогонь Олімпіади-80. На той час були відомі імена всіх учасників факельної естафети на території Хмельниччини. Ще у квітні в центральному парку відбулися змагання “Олімпійський кілометр”, на яких було визначено найкращих на право нести Олімпійський вогонь. У травні–червні відібрані спортсмени провели два тренувальних пробіги по трасі всього маршруту. Кожен факелоносець та група ескорту (а це були кращі спортсмени області) несли факел з вогнем рівно кілометр, тобто протягом 4–5 хвилин.

8 липня 1980 року на трасі Чернівці–Хмельницький–Вінниця був припинений транспортний рух. Десь біля полудня у Жванці відбулася урочиста зустріч Олімпійського вогню: перший Хмельницький факелоносець Микола Хоружий (майстер спорту з легкої атлетики, лікар обласної лікарні) прийняв естафету від чернівчан. О 19.30 ескорт Олімпійського вогню увійшов до нашого обласного центру. Шлях пролягав по вулиці Фрунзе (нині Кам’янецькій), далі – по центральній вулиці до стадіону. На переповнений глядачами стадіон “Поділля” його внесла майстер спорту Ганна Криніна.

Того ж вечора в Хмельницькому відбулося яскраве спортивно-мистецьке свято, а наступного дня о 8.00 ранку олімпійська естафета рушила далі, до Москви...

Для хмельничан це була визначна подія, адже не кожне місто може пишатися тим, що його вулицями проносили Олімпійський вогонь.

С. Єсюнін,
*завідуючий відділу новітньої історії
Хмельницького обласного краєзнавчого музею*

**120 років з дня народження
Володимира Юхимовича Свідзинського**

Поет Володимир Свідзинський народився 9 жовтня 1885 року в селі Маянові поблизу м. Гніваня на Вінниччині, в родині священика Юхима (Євфима) Свідзинського. Володимир був другою дитиною в багатодітній сім'ї.

У скорому часі Юхим отримав нову парафію в селі Моломолинцях біля Меджибожу. Однак в Моломолинцях довго не затримався і переїхав до села Лянцкорунь (нині села Зарічанки Чемеровецького р-ну). Якраз на цей час і припав період навчання Володимира у Кам'янці-Подільському в духовній семінарії. Та невдовзі Володимир змушений був залишити навчання в семінарії через хворобу. Через деякий час Свідзинський поступив вільним слухачем на економічний відділ Київських вищих комерційних курсів, які згодом було реорганізовано у Комерційний інститут. Тут, у Києві, в місячнику "Українська хата" почав публікуватися.

Згодом Володимир переїхав до Житомира і деякий час працював у Волинській контрольній палаті. Був призваний у діючу армію, перебував в управлінні польового контролю при штабі 7-ої армії аж до березня 1918 року. У жовтні 1918 року Володимир Свідзинський знову приїхав до міста Кам'янця-Подільського. Працював редактором української мови у видавничому відділі Подільської народної управи. У січні 1921 року перейшов працювати архіваріусом до Кам'янець-Подільського університету, який згодом було перейменовано в Інститут народної освіти. В історичному архіві Хмельницької області зберігається прохання Володимира Свідзинського від 26 січня 1919 року зарахувати його слухачем історико-філологічного факультету Кам'янець-Подільського університету.

Згодом Володимир Юхимович став завідуючим архівів Кам'янецьчини, надалі – секретарем і завідуючим архівного управління.

У 1922 році в Кам'янецькій філії Державного видавництва України вийшла перша його книжка “Ліричні поезії”. Згодом появилися “Вересень”, “Промисли Поділля”. Він досліджував документи старовини, писав наукові розвідки, виступав з доповідями. 29 серпня 1925 року в зв'язку з реорганізацією Кам'янецького Окружного архівного управління було призначено нового завідуючого. Свідзинський ще деякий час працював інспектором, а потім переїхав до міста Харкова.

“Кам'янецький” період його життя відзначився публікаціями статті “Народні українські пісні про останню світову війну” (Часопис, 1918, № 3), поеми “Сум-озеро” (літературний додаток газети “Наш шлях”, 1920, ч. 7), віршів “Знову в душі моїй...”, “Ой, ліщино густолиста...” (літературний журнал “Нова думка”, 1920, № 3).

Життя Володимира Юхимовича обірвалося трагічно в жовтні 1941 року. Його, як і інших в'язнів – жертв сталінського режиму Харківщини, на встигли вивезти на схід. До міста підходили передові німецькі частини. Під Харковом поблизу Солтова групу в'язнів загнали до сараю і спалили живцем.

Значиму характеристику Володимиру Свідзинському дала лінгвіст Маргарита Жуйкова. Вона так писала: “Вихований серед розкішної природи Поділля в оточенні співучих, поетичних і дотепних людей, він ввібрав у себе яскраву, живу українську мову, перлини фольклору і став одним з найбільших володарів цих багатств, неперевершеним знавцем народних скарбів”.

Т. Міцінська,

*завідуюча Хмельницького
обласного літературного музею*

Твори

1. *Живуца вода: Поезії*. – К., 2002. – 192 с.
2. *Поезії*. – К.: Рад. письм., 1986. – 349 с.
3. *Мати* // Книга про матір: Укр. поети XIX–XXI ст. – К., 2003. – С. 218.

Про В.Є. Свідзинського

1. *Свідзинський Володимир Юхимович* // Провідники духовності в Україні. – К., 2003. – С. 304–305.
2. *Пастухова А.С.* Лірика В. Свідзинського “кам'янець-подільського” періоду творчості // Матеріали IX Поділ. іст.-краєзн. конф. – Кам'янець-Подільський, 1995. – С. 325–326.
3. *Перебийніс П.* Ліричне сузір'я Свідзинського // Демократ. Україна. – 2001. – 23 жовт.
4. *Горбатюк В.* “Найпрекрасніша з квіток саду українського”: В. Свідзинський – син Поділля // Поділ. вісті. – 2004. – 3 лют.
5. *Соловей Е.* Невпізнаний гість // Дзеркало тижня. – 2002. – 20 жовт. – С. 21.

13 листопада

70 років з дня народження

Миколи Михайловича Кульбовського

Микола Михайлович Кульбовський народився 13 листопада 1935 року на Житомирщині. Після закінчення Христинівської середньої школи Народицького району (1954) був призваний на строкову службу в армію. Почав друкуватися в армійській пресі.

Після демобілізації навчався у Львівському музучилищі та консерваторії (1957–1964). Одночасно з навчанням керував

аматорськими хорами та інструментальними ансамблями. Викладав у Львівському училищі культури.

З 1970 року працює в Хмельницькому музичному училищі ім. В. Заремби (клас диригування). Нині – заступник директора цього навчального закладу. Як позаштатний методист Хмельницького науково-методичного центру понад тридцять років надає професійну допомогу багатьом аматорським хорам, колективам області в період їх підготовки до обласних і республіканських фестивалів. А чоловіча хорова капела Хмельницького заводу ковальсько-пресового устаткування під керівництвом М. Кульбовського стала лауреатом Всесоюзного огляду-фестивалю художньої самодіяльності у 1972 році.

Диригентсько-хормейстерська робота спонукала Миколу Кульбовського до створення власних обробок українських, зокрема, подільських пісень та написання оригінальних музичних творів (хорових та солоспівів). Частина з них увійшла в збірку В. Кропивницького “Музично-пісенна творчість митців Хмельниччини” (1997). Нині тернопільське видавництво “Підручники і посібники” готує до видання нову збірку Миколи Михайловича “Сестричка Насточка”, яка об’єднує шкільні пісні на слова подільської поетеси Людмили Савчук.

Як член “Просвіти” та голова міського осередку Всеукраїнського товариства “Україна – світ” М. Кульбовський виступає перед учнівською та студентською молоддю в навчальних закладах, по обласному радіо і телебаченню з розповідями про видатних подолян. А читачам газети “Проскурів” він відомий за рубрикою “Постаті” про визначних митців краю та серією краєзнавчих й літературознавчих статей, рецензій на нові видання подолян.

Він – автор книг “З подільського кореня” (книги перша – 1999, друга – 2003), “Подільська шевченкіана”, книг для дітей “Тарасикові пригоди”, “Воронець” (2004) та ін.

Микола Михайлович – член Національної Спілки журналістів України.

А ще він захоплюється скульптурними витворами з дерева. Його роботи ілюструють майстерно виготовлених художніх та казкових героїв: “Той, що греблю рве”, “Перелесник і русалка”, “Жирафа”, “Журавлик”, “Дон Кіхот”, “Старечі думи” та ін. Їх близько 150.

Отож, творча палітра М.М. Кульбовського багатогранна і різнобічна.

А. Сваричевський,

лауреат обласної премії імені Т.Г. Шевченка

Праці

1. *Зерна.* – Хмельницький, 2004. – 72 с.
2. *З подільського кореня.* – Хмельницький.
Кн. 1. – 1999. – 186 с.
Кн. 2. – 2003. – 200 с.
3. *Подільська шевченкіана.* – Хмельницький: Поділля, 2001. – 96 с.
4. *Тополина віхола* // Проскурів. – 2003. – 15 серп.

Про М.М. Кульбовського

1. *Високий дух мистецтва* // Сваричевський А. Зустрічі далекі і близькі: Нариси. – Хмельницький, 2003. – С. 37–39.
2. *Пакулько Н.* Листки із кореня одного // Молодь України. – 2003. – 4 лист.

7 грудня

110 років з дня народження Переца Давидовича Маркіша

З історією міста Полонного пов'язане ім'я Переца Давидовича Маркіша (25.11.1895–12.08.1952) – відомого єврейського поета, прозаїка, драматурга, публіциста, літературного критика.

Народився він у 1895 році в сім'ї кравця Шимона Вера. Сім'я жила бідно, і хлопцеві довелося рано, з 10-річного віку, заробляти собі на хліб. Він співав в Чуднівській синагозі, працював конторником в кредитному товаристві містечка Полонного. Згодом доля закинула його на південь (в Кишинів, Балту, Одесу), де він працював поденником, репетитором, збирачем винограду тощо. У період Першої світової був на фронті. У 1921–1926 рр. жив в еміграції (у Варшаві, Берліні, Лондоні, Парижі, Мадриді, Єрусалимі).

Влітку 1926 року Перец Маркіш повернувся додому. Жив в Єкатеринославі, згодом переїхав до Харкова, де з головою поринув в бурхливе літературне життя тодішньої української столиці. На той час він вже був автором поеми “Волинь” (1918) та поетичних збірок “Пороги”, “Пустощі” (1919). У Харкові почався новий період в його творчості.

Через якийсь час переїхав до Москви. У 1939 році його нагородили найвищим орденом країни – Орденом Леніна, за плідну творчу діяльність.

Та найбільшу активність як поет і громадський діяч Маркіш проявив в роки Другої світової війни. Він став членом Єврейського антифашистського комітету. У цей час написав низку творів: романи “Поступ поколінь”, “З віку у вік”, поему “Війна”, збірки поезій “Чорноморські балади”, “Смерть канібалам”, п'єси “Земля”, “Сім'я Овадіс”, “Повстання в гетто” та інші.

У zenіті слави, коли Перец Давидович відгукнувся на фашистський напад на Польщу циклом віршів “До єврейської

танцівниці” (1940), його заборонили друкувати. За наклепницьким доносом Маркіша було заарештовано 1949 року і розстріляно в 1952 році.

Т. Міцінська,
завідуюча Хмельницького
обласного літературного музею

Твори

1. *Вибране*: Вірші і поеми. – К., 2002. – 338 с.
2. *Наречений завірюхи*: Вірші і поеми. – К.: Сфера, 2000. – 227 с.
3. *Митці*: Поема // Зарубіж. л-ра. – 2000. – № 47 (груд.). – С. 5.

Про П.Д. Маркіша

1. *Міцінська Т.П.* Перец Давидович Маркіш // Полонному 1000 років: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Кам'янець-Подільський, 1995. – С. 107–109.
2. *Олексенко З.* Відлуння // Поділ. вісті. – 2002. – 15 серп.
3. *Маркіш Ш.* Перец Маркіш – батько, єврей, поет // Зарубіж. л-ра. – 2000. – № 47 (груд.). – С. 4.

18 грудня

95 років з часу виходу в світ першої газети в Проскуріві

Поява першого періодичного видання в Проскуріві датується дослідниками 1904 роком. У цей рік є згадка про те, що під редакцією директора-розпорядника проскурівсько-летицького сільгосптовариства Л. Рутковського тричі на тиждень виходив бюлетень з неймовірно довгою назвою “Телеграфный бюллетень Проскуровско-Летического сельскохозяйственного

товарищества торгово-телеграфного агентства министерства финансов о ценах на сельскохозяйственные продукты на рынках”. Але знайти хоча б один примірник бюлетеня чи підтвердження того, що це періодичне видання було зареєстроване і мало відповідне свідоцтво від губернської влади, не вдалося. Отже, цілком ймовірно, що бюлетень був лише внутрішнім друкованим органом товариства, розповсюджувався виключно серед його членів та містив лише коротенькі телеграфні повідомлення про ціни на окремі сільгосппродукти.

Перше періодичне видання у вигляді газети почало виходити в Проскуріві з 1910 року. 1 листопада 32-річний мешканець Проскурова Стефан Зембржуський отримав дозвіл та свідоцтво на право видання щотижневого приватного журналу польською мовою під назвою “Tygodnik Podolski” (“Подільський тижневик”). 18 грудня 1910 року вийшов в світ перший номер тижневика, який друкувався на газетному папері, мав 16 сторінок, містив статті політичного та економічного змісту, хроніку подій місцевого життя, подавав оголошення та рекламу, мав окрему літературну сторінку. Вартість передплати на рік з пересилкою – 5 рублів.

Протягом 1911 року “Tygodnik Podolski” друкувався в приватній друкарні Гелі Голованевської. У жовтні 1911 року С. Зембржуський подав прохання на ім'я губернатора про відкриття власної друкарні, а в грудні – ще одну заяву про видання додатку до тижневика – газети “Gazeta Wiejska” (“Сільська газета”). Як бачимо, видавнича справа С. Зембржуського складалася нібито вдало... Але несподівано тижневик припинив своє існування: 26 травня 1912 року вийшов його останній № 72. Офіційно редактор сповістив, що припиняє видавати “Tygodnik Podolski” через фінансові труднощі.

Знову періодичні видання почали виходити в Проскуріві лише в 1914 році. 12 січня побачив світ польськомовний тижневик “Nasza Wies” (“Наше село”). Видавався він на кошти місцевих землевласників польського походження, і видавцем значився ксьондз Ярмолинецького костюлу Валеріан Барановський. Тижневик був розрахований на сільських мешканців, розпов-

сюджувався серед пастви костьолів в Проскурові, Ярмолинцях та Шарівці. Але “Nasza Wies” мав теж недовге життя: вийшло всього 14 номерів, і в вересні 1914 року його видання було припинено, як повідомлялося, на час війни (нагадаємо, що 1 серпня Російська імперія вступила в Першу світову війну).

24 червня 1914 року в Проскурові почала виходити перша щоденна газета “Подольский край” (російською мовою). Видавцем та редактором був Йосип Шапіто. Газета швидко завоювала увагу читачів та прихильність влади. У вересні 1914 року Й. Шапіто отримав право на заснування власної друкарні та відкриття двох газетних кіосків на Олександрійській (нині – Проскурівській) та Кам’янецькій вулицях. Це були перші газетні кіоски в Проскурові. Але початок Першої світової війни негативно відобразився на економічному стані друкарської справи. Наприкінці серпня 1914 року Проскурівська повітова земська управа розпочала видавати власний друкований орган “Наша земская газета” (російською мовою, щоденно). Цікавою була організація реалізації газети. Вона надходила у продаж не лише в Проскурові, а й на всіх станціях земської телефонно-телеграфної мережі повіту (всього було 13 станцій). З 1 січня 1915 року “Наша земская газета” була перейменована у “Земскую мысль” і залишилась єдиним друкованим виданням, що виходило в Проскурові у цьому році.

Як бачимо, історія перших газет в Проскурові доволі типова – всі вони існували дуже короткий час. Але вони були першими.

С. Єсюнін,

*завідуючий відділу новітньої історії
Хмельницького обласного краєзнавчого музею*

Зміст

Передмова	3
Знаменні і пам'ятні дати	4
Січень	4
Лютий	5
Березень	7
Квітень	9
Травень	10
Червень	11
Липень	12
Серпень	13
Вересень	14
Жовтень	16
Листопад	17
Грудень	19
У 2005 році виповнюється... ..	20
Бібліографічні довідки	25
15 січня – 90 років з дня народження Лео Мола (Леоніда Григоровича Молодожаніна)	25
29 січня – 75 років з дня народження Анатолія Володимировича Сваричевського	27
3 березня – 85 років з дня народження Герася Соколенка (Герасима Івановича Шмигельського)	30
3 березня – 85 років з дня народження Гі Хомайко-Мацюк	32

<i>18 березня</i> – 170 років з дня народження Каленика Васильовича Шейковського	33
<i>29 березня</i> – 25 років з часу створення Хмельницької обласної організації Національної Спілки письменників України	35
<i>1 квітня</i> – 65 років з дня народження Броніслава Антоновича Грищука	38
<i>1 червня</i> – 10 років Центру дослідження історії Поділля при Кам'янець-Подільському державному університеті	40
<i>8 липня</i> – 25 років тому на подільську землю прибув Олімпійський вогонь	43
<i>9 жовтня</i> – 120 років з дня народження Володимира Юхимовича Свідзинського	45
<i>13 листопада</i> – 70 років з дня народження Миколи Михайловича Кульбовського	47
<i>7 грудня</i> – 110 років з дня народження Переца Давидовича Маркіша	50
<i>18 грудня</i> – 95 років з часу виходу в світ першої газети у Проскуріві	51

Довідкове видання

**Календар
знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини
на 2005 рік**

Рекомендаційний бібліографічний довідник

Укладачі:
Гук С.Б.
Мельник В. О.

Відповідальна за випуск:
Синиця Н.М.

Комп'ютерний набір:
Дорош В.Ю.
Кучманюк О.О.
Гук С.Б.

Редагування, комп'ютерна верстка:
Яворська О.Д.

Підписано до друку 10.11.2004 р. Формат А 3.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Друк різнографією. Тираж 100. Зам. № 501.

95⁰⁰
1

Віддруковано в редакційно-видавничому центрі Хмельницького
національного університету з готового оригінал-макета
29016, м. Хмельницький, вул. Інститутська, 7/1